

VN/24081/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto varmuusvankeuden käyttöönottoa ja elinkautisvankien vapauttamismenettelyn kehittämistä koskevasta arviomuistiosta

Oikeusministeriö on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriön lausuntoa varmuusvankeuden käyttöönottoa ja elinkautisvankien vapauttamismenettelyn kehittämistä koskevasta arviomuistiosta. Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Yleiset huomiot arviomuistiosta

Arviomuistiossa todetaan, että silloin, kun vaarallisuuden ja väkivaltariskin arviointia käytetään osana rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää, on huolehdittava siitä, että arviointeja tekevät vain riittävän koulutuksen saaneet ammattihenkilöt ja arvioinnissa käytetään mahdollisimman luotettavia arviointimenetelmiä. Lisäksi todetaan, että Rikosseuraamuslaitoksen asiakasarvioinnin yksikössä arvioita tekevät psykologit ja muun muassa sosionomit, muualla oikeuspsykiatrit ja psykologit.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitäisi perusteltuna, että sosiaaliin suhteisiin ja tilanteisiin liittyvää ulottuvuutta olisi arvioimassa sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 7 §:ssä tarkoitettu sosiaalityöntekijän koulutuksen saanut henkilö. Sosiaalityöntekijällä on lähtökohtaisesti sosionomia paremmat valmiudet ja osaaminen tekemään erityisen vaativaa asiakas- ja arviointityötä ja tunnistamaan sen yhteiskunnalliset ja rakenteelliset ulottuvuudet.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että psykiatrien työmäärää ei tulisi lisätä johtuen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden haasteista sekä virkapsykiatrivajeesta.

Arviomuistiossa käsitellään viranomaisten välistä tietojenvaihtoa. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä, että asian valmistelussa arvioidaan tiedonsaantioikeuksia ja että tiedonsaantioikeuksista säädetään selkeästi ja tarkoituksenmukaisesti.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että vankeudella on vaikutuksia useisiin Kelan myöntämiin etuuksiin, esimerkiksi kansaneläkkeen maksamiseen. Valmistelussa tulee kiinnittää huomiota siihen, rinnastuuko varmuusvankeus ehdottomaan vankeusrangaistukseen, ja tuleeko etuuslakeihin lisätä viittaukset varmuusvankeuteen.

Varmuusvankeus ja alaikäiset

Arviomuistion perusteella alle 18-vuotiaat rikosoikeudellisessa vastuuiässä olevat lapset eivät jäisi varmuusvankeutta koskevan sääntelyn soveltamisalan ulkopuolelle. Tämä tarkoittaisi hyvin pientä joukkoa niitä 15–17-vuotiaita lapsia, jotka syyllistyvät arviomuistiossa esiin nostettuihin vakaviin rikoksiin. Lähtökohtana näiden lasten kohdalla katsottaisiin, että muilla keinoin kuin vankilaan sijoittamiselle ei kyetä suojaamaan muita ihmisiä ja yhteiskuntaa heidän todennäköisesti tulevaisuudessa tekemiltään vakavilta rikoksilta.

Jatkovalmistelussa, ehdotetun sääntelyn vaikutuksia tarkemmin arvioitaessa, olisi tuotava esiin, millä tavoin varmuusvankeus muuttaisi lapsen vankeusajan roolia sekä vaikuttaisi lapsen kanssa työskentelyyn niin vankeusaikana kuin sen jälkeen, ja erityisesti työntekijöiden sekä lapsen käsityksiin työskentelyn tavoitteista.

VN/24081/2023

Onko riskinä, että työskentelyn painopiste siirtyisi varmuusvangin roolin myötä liiaksi sen arvioimiseen, onko lapsi vaarallinen muille ihmisille ja yhteiskunnalle sen sijaan, että vankeusaikana tuetaan lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, kasvua itsenäistymiseen ja rikoksettomaan elämään? Varmuusvankeuteen tuomitun rooli voi olla stigmatisoiva ja kielteisellä tavalla vahvistaa lapsen kokemusta yhteiskuntaan sopeutumattomana ja siitä eristettynä yksilönä. Myös vakaviin rikoksiin syyllistyneet lapset tulee nähdä ensisijaisesti lapsina, joiden kasvun ja kehityksen turvaaminen luo edellytykset heidän itsenäistymiselleen ja syrjäytymisen ehkäisyyn.

Jatkovalmistelussa olisi arvioitava varmuusvankeuteen tuomitsemisen sekä varmuusvankeudesta vapautumisen edellytyksiä erikseen aikuisten ja lasten osalta. Lapsen edun lähtökohtana ei voida pitää hänen eristämistään. Tästä syystä jatkovalmistelussa tulisi arvioida laajasti erilaisia mahdollisuuksia, joilla vältetään lapsen tuomitseminen varmuusvankeuteen. Tältä osin lapsen oikeuksien komitea on myös yleiskommentissaan nro 24 (CRC/C/GC/24, kohta 81) viitannut YK:n erityisraportoijan raporttiin, jossa on todettu, että pitkät rangaistukset, kuten peräkkäiset rangaistukset, ovat selvästi suhteettomia ja siten julmia, epäinhimillisiä ja halventavia, kun ne kohdistuvat lapseen (A/HRC/28/68, kohta 74). Edelleen komitea suosittelee painokkaasti, että sopimusvaltiot poistavat kaikki elinkautisen vankeusrangaistuksen muodot, myös rangaistukset, joiden kesto ei ole määritelty, kaikilta rikoksilta, joita ovat tehneet rikoksentekehetkellä alle 18-vuotiaat henkilöt.

Kuten arviomuistiossa viitataan, komitea on kehottanut Norjan valtiota saattamaan nuorisorikosoikeusjärjestelmänsä täysin yleissopimuksen ja muiden asiaankuuluvien veloitteiden sekä standardien mukaiseksi. Komitea muun ohella on suositellut, että Norjan tulee vahvistaa toimia, joiden avulla vältetään lapsen eristämistä ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä (CRC/C/NOR/CO/5–6, kohta 35).

Komitea on tuonut esiin yleiskommentissaan, että lapsia koskevassa rikosoikeusjärjestelmässä tulisi tarjota runsaasti mahdollisuuksia sosiaalisten ja kasvatuksellisten toimien soveltamiseen ja rajoittaa tiukasti vapaudenriiston käyttöä pidätyshetkestä menettelyn loppuun ja rangaistusta määrättäessä. Sopimusvaltioilla tulisi olla käytössä ehdonalaisvalvonta tai muu vastaava järjestely, jossa henkilöstö on hyvin koulutettua, jotta erilaisia toimenpiteitä, kuten ohjausta ja valvontamääräyksiä, ehdonalaista, yhteisövalvontaa tai ilmoittautumiskeskustoja ja mahdollisuutta varhaiseen vapautumiseen, voidaan hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti (CRC/C/GC/24, kohta 19).

Komitean edellä esittämät näkemykset huomioiden sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että voimassa olevan sääntelyn vaikuttavuutta ja sen kehittämismahdollisuuksia tulee kartoittaa riittävästi, ennen kuin siirrytään merkittäväällä tavalla uudenlaisen rangaistuksen, varmuusvankeuden, käyttöönottoon lasten kohdalla.

Kansliapäällikkö

Veli-Mikko Niemi

Hallitussihteeri

Ida Hakanen

Jakelu Oikeusministeriö

Tiedoksi Sosiaali- ja terveysministeri Kaisa Juuso (ml. esikunta)

Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen (ml. esikunta)

VN/24081/2023

Työministeri Arto Satonen (ml. esikunta)
STM Digitalisaation ja tiedonhallinnan yksikkö (OHO/DITI)
STM Sosiaaliturva- ja vakuutusosasto (SVO)
STM Bioteknologia ja lääkkeet -yksikkö (TUTO/BILA)
STM Lapset ja nuoret -yksikkö (YTO/LANU)

VN/24081/2023-STM-26

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: